

«Дьыл кэмнэрин көстүүлэрэ»

эти-сиини чэбдигирдэр хамсаныылаах авторскай хоһооннор.

Чемезова Сардана Алексеевна,
Дьокуускай куорат, 82 №-дээх «Мичээр»
оҕо уһуяанын иитээччитэ

Анала: Кыра, орто бөлөх оҕолоругар

Үлэ төрүөтэ: хоһоону оҕоҕо үөрэтии, кини айымньы ис хоһоонун түргэнник ылынарыгар усулуобуйа тэрийии – бу хас биирдии иитээччи сорууга. Кыра оҕолорго хамсаныылаах тэттик хоһооннору үөрэттэххэ, оҕо бэйэтин этинэн-сиининэн хамсанан, быдан түргэнник хоһоону ылынар, ис хоһоонун өйдүүр, өйүгэр хатыыр.

Айылҕабыт биһиэнэ түөртэ уларыыр кэмигэр араас кэрэ көстүү баарын ону кэтээн көрөргө, оҕоҕо табыгастаах буоллун диэн кылгас, өйдөнүмтүө тыллаах бэйэм айбыт тэттик хоһооннорбунан хайдах хамсанан үөрэтиэххэ сөбүн билиһиннэриэм.

Сыала: хамсаныылаах хоһоон нөнүө оҕо этин-сиинин уһугуннарыы, чэбдигирдии.

Сорууга:

- хамсаныылаах тэттик хоһооннор нөнүө айылҕа көстүүлэрин билиһиннэрии.
- хоһоон тылыгар сөп түбэһиннэрэн хамсаналларыгар уһууу.
- оҕо билиэн-көрүүн баҕарар баҕатын сайыннарыы.
- айылҕа кэрэтин таба көрө, кэрэхсии үөрэнэллэригэр иитии.

Туттуллар матырыйаал: дьыл түөрт кэминэн оноһуллубут айылҕа көстүүлэринэн фетр таҕастан оноһуллубут көрдөрөр матырыйаал.

Сабаҕаланар ситиһии: хамсаныылаах хоһоон нөнүө оҕо дьыл кэминэн айылҕа көстүүтүн туһунан бастакы өйдөбүлү ылар.

Бу хоһооннору дьарыкка уонна күннээҕи олоххо туттуохха сөп. Хоһооннор оҕо билэ-көрө сатыыр баҕатын, өйүн-санаатын, этин-сиинин сайыннараллар, тылы кытта сибээстээн сөпкө хамсана үөрэнэргэ көбүлүүллэр.

Кыһын

Сага хаар

Сага түспүт хаарынан (*атахтары өрө көтөбөн бытааннык хааман хаарга хаамары көрдөрөбүт*)

Хоочугураан хаамабын,

Хоочур-хаачыр, хоочур-хаачыр

Ытыстарбар оймоон ылан (*ытыстарбытынан хаары баһан ылары көрдөрөбүт*)

Көтүтэ оонһуубун. (*икки ытыстарбытын холбуу тутан хаардары үрэбит*)

Күлүмүрдэс хаар

Атах суолун батыһан, (*атахтарын көрдөрөбүт*)

Күлүмүрдэс хаарынан

Аргыйы наллаан хаамабын. (*атахтары өрө көтөбөн бытааннык хааман хаарга хаамары көрдөрөбүт*)

Үтүлүкпэр баһан ылан (*ытыстарбытынан хаары баһан ылары көрдөрөбүт*)

Ардах курдук ыһабын. (*икки ытыстарбытын хаары ыһар курдук өрө көтөбөбүт*)

Саас

Саас кэллэ

Күммүт күүскэ тыкта, *(илиини сутуруктуу тутан күнү көрдөрөбүт, онтон тарбахтарбытын саратабыт)*

Сааспыт тийэн кэллэ,

Оҕо-аймах үөрдэ. *(ытыстарбытын таһына-таһына өрө ыстанабыт)*

Хаарбыт уулар күнтэн, *(тарбахтары саратан хамсатабыт)*

Таммах түһэр сарайтан. *(сөмүэйэбитинэн хардары-таары ытыстарбытын тонгсуйабыт)* –хоһоон бүтүөр диэри

Чок-чок-чок

Ырыа буолан иһиллэр.

Таммах

Ардах түстэ *(икки илиибитин төбөбүтүгэр уурабыт, чохчойобут)*

Таммах таммалаата, *(сөмүэйэбитинэн ытыспытын тонгсуйабыт)*

Сиргэ түһэн тэийэккэлээтэ. *(ыстана оонньуубут)*

Тыал түстэ, *(икки илиибитин өрө көтөбөн, уҥа-хаҥас хамсатабыт)*

Былыты кыйдаата. *(илиилэрбитин түргэнник хамсатабыт)*

Таммах туора-маара ыстанна. *(уҥа-хаҥас ыстанабыт)*

Сайын

Кустук

Харана сизэрэй былыттан

Эмискэ этин эттэ, *(илиилэрбитин сутуруктуу тутан, хардары-таары охсобут)*

Чабылҕан чабылыйда, *(тарбахтарбытын саратабыт)*

Ардах курулаччы кутта. *(икки илиибитин төбөбүтүгэр уурабыт, чохчойон олоробут эбэтэр сүүрэбит)*

Күммүт тыкта *(тарбахтарбытын саратабыт)*

Кустук табыста. *(илиилэрбитин өрө көтөбөн дуга быһыыны онгоробут)*

Лыахтар тэлээрэ көттүлэр *(илиилэрбитин кынат курдук саратан атахпыт төбөтүгэр сүүрэбит)*

Сибэккилэргэ түһэн олордулар. *(илиилэрбитин холбуу тутан, ытыстарбытын арааран, тарбахтарбытын токуруччу собус тутан олоробут)*

Күһүн

Сэбирдэхтэр

Күһүнгү тыалга уйдаран (*икки илини өрө уунан унга-ханас хамсатабыт*)

Саһарбыт сэбирдэхтэр, (*тарбахтары хамсатан сэбирдэхтэр түһэллэрин көрдөрөллөр*)

Эргичийэ үнкүүлээн (*миэстэбитигэр туран эргийэбит*)

Сиргэ тэлээрэн түһэллэр. (*чохчойон олоробут*)

